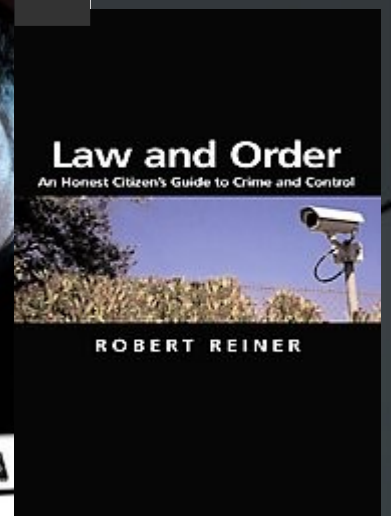
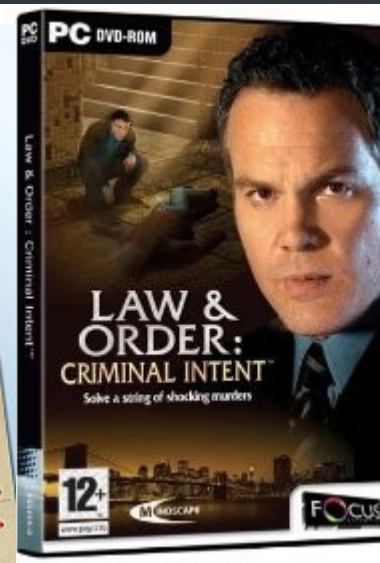
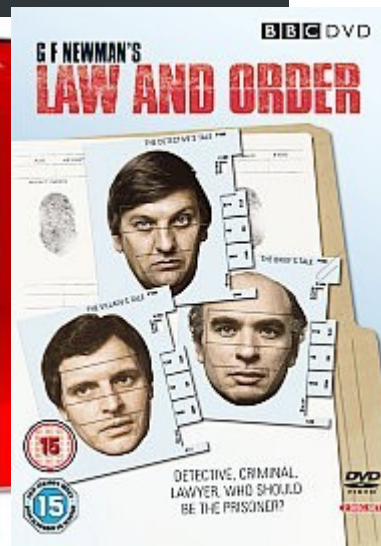
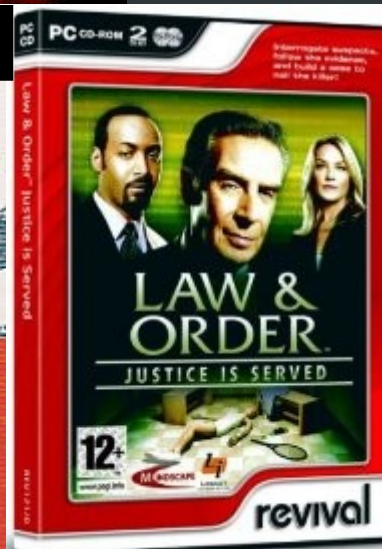
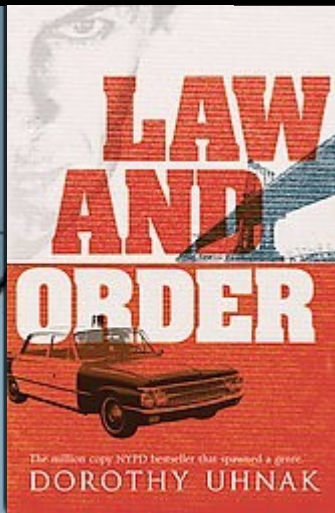

Law and order:
Likvidák az angol nyelv dialektusaiban
Balogné Bérces Katalin
PPKE BTK Angol Intézet
bbkati@yahoo.com

**LAW &
ORDER**

Az angol nyelv likvidái, a /r/ és a // viselkedése alapján felállítható nyelvváltozat-tipológia, illetve annak fonológia-elméleti implikációi:

• a két intruzív likvida kiegészítő megoszlásban áll: *law and order* 'törvény és rend':

/ˈlɔː ənd ɔːdə/ vagy /ˈlɔː ənd ɔrdər/

/ˈlɔːr ənd ɔːdə/ vagy /ˈlɔːl ənd ɔrdər/

• az intruzív likvida funkciója: hiátustöltés
• három, és csakis három hiátustöltő szükséges: a magánhangzók három, és csakis három fő osztályt alkotnak

***r*-törlés (*r-dropping*) és kötő-*r* (*linking-r*):**

bird 'madár'

allergy 'allergia'

leopard 'leopárd'

***r*-törlés (*r-dropping*) és kötő-*r* (*linking-r*):**

bird 'madár'

allergy 'allergia'

leopard 'leopárd'

erred 'hibázott'

tired 'fáradt'

fires 'tüzes'

rarely 'ritkán'

bored 'unatkozik'

***r*-törlés (*r-dropping*) és kötő-*r* (*linking-r*):**

bird 'madár'

allergy 'allergia'

leopard 'leopárd'

erred 'hibázott'

tired 'fáradt'

fires 'tüzes'

rarely 'ritkán'

bored 'unatkozik'

care for 'törődik'

r-törlés (*r-dropping*) és kötő-*r* (*linking-r*):

bird 'madár'

allergy 'allergia'

leopard 'leopárd'

erred 'hibázott'

tired 'fáradt'

fires 'tüzes'

rarely 'ritkán'

bored 'unatkozik'

care for 'törődik'

more 'több'

your 'tiéd, öné'

spider 'pók'

err 'hibázik'

tire 'kifáraszt'

fire 'tűz'

rare 'ritka'

bore 'untat'

care 'törődik'

r-törlés (*r-dropping*) és kötő-*r* (*linking-r*):

bird 'madár'

allergy 'allergia'

leopard 'leopárd'

erred 'hibázott'

tired 'fáradt'

fires 'tüzes'

rarely 'ritkán'

bored 'unatkozik'

care for 'törődik'

more 'több'

your 'tiéd, öné'

spider 'pók'

err 'hibázik'

tire 'kifáraszt'

fire 'tűz'

rare 'ritka'

bore 'untat'

care 'törődik'

ring 'gyűrű'

pray 'imádkozik'

rarely 'ritkán'

r-törlés (*r-dropping*) és kötő *r* (*linking r*):

bird 'madár'

allergy 'allergia'

leopard 'leopárd'

erred 'hibázott'

tired 'fáradt'

fires 'tüzes'

rarely 'ritkán'

bored 'unatkozik'

care for 'törődik'

more 'több'

your 'tiéd, öné'

spider 'pók'

err 'hibázik'

tire 'kifáraszt'

fire 'tűz'

rare 'ritka'

bore 'untat'

care 'törődik'

ring 'gyűrű'

pray 'imádkozik'

rarely 'ritkán'

error 'hiba'

tiring 'fárasztó'

fiery 'tüzes'

rarest 'legritkább'

boring 'unalmas'

caressing 'gondos'

r-törlés (*r-dropping*) és kötő-*r* (*linking-r*):

bird 'madár'

allergy 'allergia'

leopard 'leopárd'

erred 'hibázott'

tired 'fáradt'

fires 'tüzes'

rarely 'ritkán'

bored 'unatkozik'

care for 'törődik'

more 'több'

your 'tiéd'

spider 'pók'

err 'hibázik'

tire 'fáraszt'

fire 'tűz'

rare 'ritka'

bore 'untat'

care 'törődik'

more ice 'több jég'

your eyes 'a te szemeid'

(*to err is (human)*)

'tévedni (emberi dolog)'

tire us 'fáraszt minket'

care about 'törődik'

r-törlés (*r-dropping*) és kötő-*r* (*linking-r*):

bird 'madár'

allergy 'allergia'

leopard 'leopárd'

more 'több'

your 'tiéd'

spider 'pók'

*There's a spider. I'm
scared* 'Ott egy pók.
Félek!'

erred 'hibázott'

tired 'fáradt'

fires 'tüzes'

rarely 'ritkán'

bored 'unatkozik'

care for 'törődik'

err 'hibázik'

tire 'fáraszt'

fire 'tűz'

rare 'ritka'

bore 'untat'

care 'törődik'

He doesn't care. I do 'Ő
nem törődik ezzel. Én
igen.'

kötő-*r* (linking-*r*) és intruzív *r*:

'pórus' 'mancs' 'árboc' 'fürdő' 'mód' 'manna'

	<i>pore</i>	<i>paw</i>	<i>spar</i>	<i>spa</i>	<i>manner</i>	<i>manna</i>
— #	/pɔ:/	/pɔ:/	/spɑ:/	/spɑ:/	/'mænə/	/'mænə/
— C	/pɔ:/	/pɔ:/	/spɑ:/	/spɑ:/	/'mænə/	/'mænə/
— V	/pɔ:r/	/pɔ:r/	/spɑ:r/	/spɑ:r/	/'mænər/	/'mænər/

saw_ing 'fűrészelés'
gnaw_ing 'rágcsálás'
rumba_ing 'rumbázás'
subpoena_ing 'idézés'
baah_ing 'bégetés'
blah_er 'középszerűbb'

kötő-*r* (linking-*r*) és intruzív *r*:

'pórus' 'mancs' 'árboc' 'fürdő' 'mód' 'manna'

	<i>pore</i>	<i>paw</i>	<i>spar</i>	<i>spa</i>	<i>manner</i>	<i>manna</i>
— #	/pɔ:/	/pɔ:/	/spɑ:/	/spɑ:/	/'mænə/	/'mænə/
— C	/pɔ:/	/pɔ:/	/spɑ:/	/spɑ:/	/'mænə/	/'mænə/
— V	/pɔ:r/	/pɔ:r/	/spɑ:r/	/spɑ:r/	/'mænər/	/'mænər/

saw_ing 'fűrészelés'
gnaw_ing 'rágcsálás'
rumba_ing 'rumbázás'
subpoena_ing 'idézés'
baah_ing 'bégetés'
blah_er 'középszerűbb'

law_and (order) 'törvény és rend'
visa_application 'vízumkérelem'
(the) idea_is '(az) ötlet az az, hogy'
(the) Shah_of (Persia) '(Perzsia) sahja'
schwa_insertion 'svá-betoldás'
Gloria Estefan

kötő-*r* (linking-*r*) és intruzív *r*:

'pórus' 'mancs' 'árboc' 'fürdő' 'mód' 'manna'

	<i>pore</i>	<i>paw</i>	<i>spar</i>	<i>spa</i>	<i>manner</i>	<i>manna</i>
— #	/pɔ:/	/pɔ:/	/spɑ:/	/spɑ:/	/'mænə/	/'mænə/
— C	/pɔ:/	/pɔ:/	/spɑ:/	/spɑ:/	/'mænə/	/'mænə/
— V	/pɔ:r/	/pɔ:r/	/spɑ:r/	/spɑ:r/	/'mænər/	/'mænər/

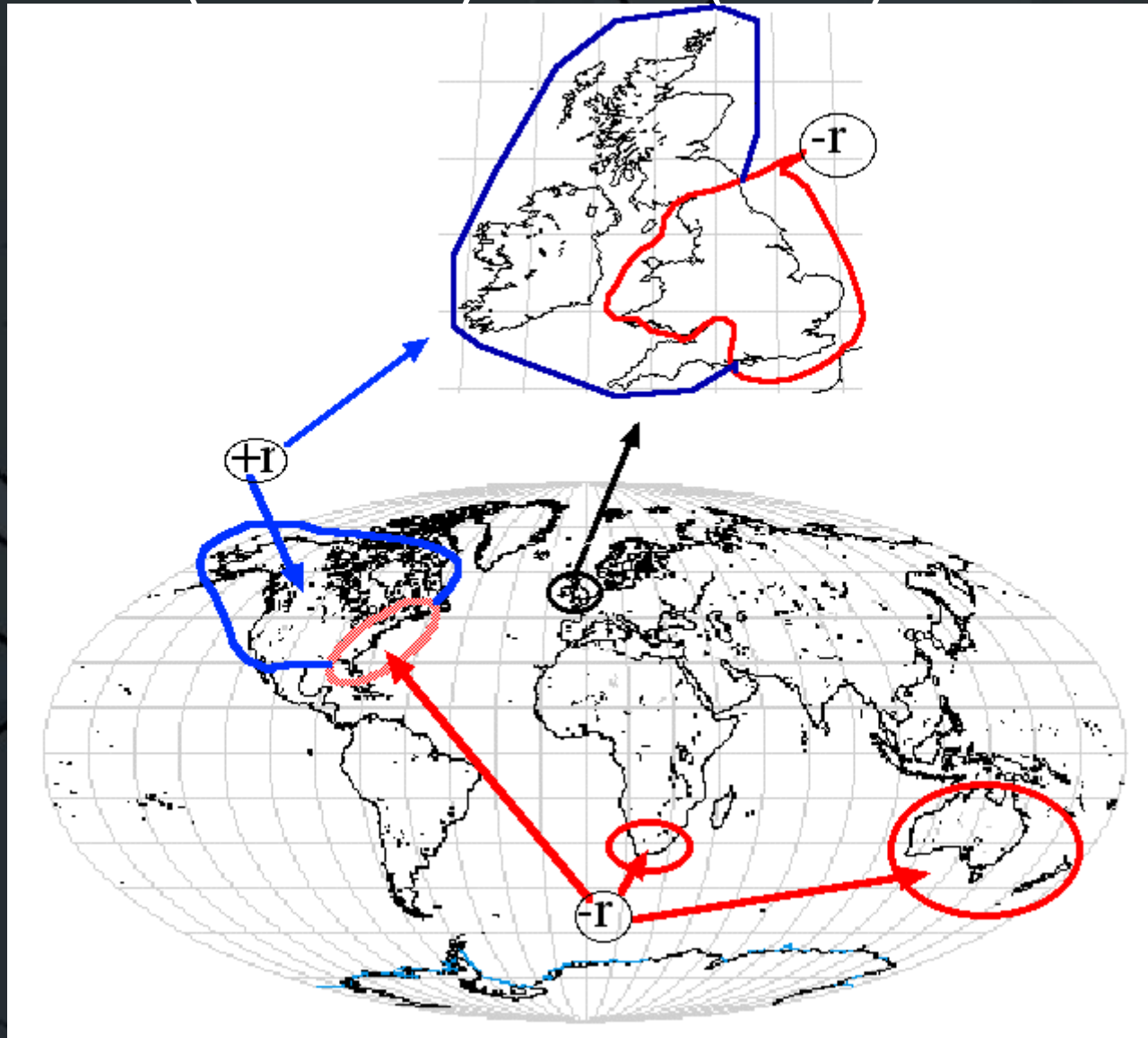
saw_ing 'fűrészelés'
gnaw_ing 'rágcsálás'
rumba_ing 'rumbázás'
subpoena_ing 'idézés'
baah_ing 'bégetés'
blah_er 'középszerűbb'

law_and (order) 'törvény és rend'
visa_application 'vízumkérelem'
(the) idea_is '(az) ötlet az az, hogy'
(the) Shah_of (Persia) '(Perzsia) sahja'
schwa_insertion 'svá-betoldás'
Gloria Estefan

Try that sofa. It's softer 'Próbáld ki azt a díványt. Az puhább'
Call Maria. I need her 'Hívd Marit. Szükségem van rá'

**(vö. Kahn 1976, Wells 1982, Broadbent 1991,
McCarthy 1991, 1993, Harris 1994, Halle-Idsardi
1997, Sebregts 2001, Bermúdez-Otero 2005,
Krämer 2005, 2008, Heselwood 2006, Uffmann
2007, 2008 stb.)**

nem-*r*-ező (*non-rhotic*) és *r*-ező (*rhotic*) dialektusok:

(<http://www.hi.is/~peturk/KENNSLA/02/TOP/rhoticism.html>)

/-törlés/vokalizáció és kötő-/:

<i>drawl</i>	[dɹɔ:]	<i>drawling</i>	[dɹɔ:lɪŋ]
<i>cruel</i>	[kɹu:wə]	<i>cruel act</i>	[kɹu:wəl ækt]
<i>Dahl</i>	[dɑ:]	<i>Dahl is</i>	[dɑ:l ɪz]

'vontatott beszéd'

'kegyetlen tett'

'Dahl az egy ...'

***l*-törlés/vokalizáció és kötő-*l*:**

<i>drawl</i> [dɹɔ:]	<i>drawling</i> [dɹɔ:lɪŋ]	'vontatott beszéd'
<i>cruel</i> [kɹu:wə]	<i>cruel act</i> [kɹu:wəl ækt]	'kegyetlen tett'
<i>Dahl</i> [dɑ:]	<i>Dahl is</i> [dɑ:l ɪz]	'Dahl az egy ...'

Intruzív *l*:

draw[l]ing 'rajz'

(*the paw[l] is* '(a) mancs az egy ...')

(*the bra[l] is* '(a) melltartó az egy ...')

I saw[l] it 'láttam azt'

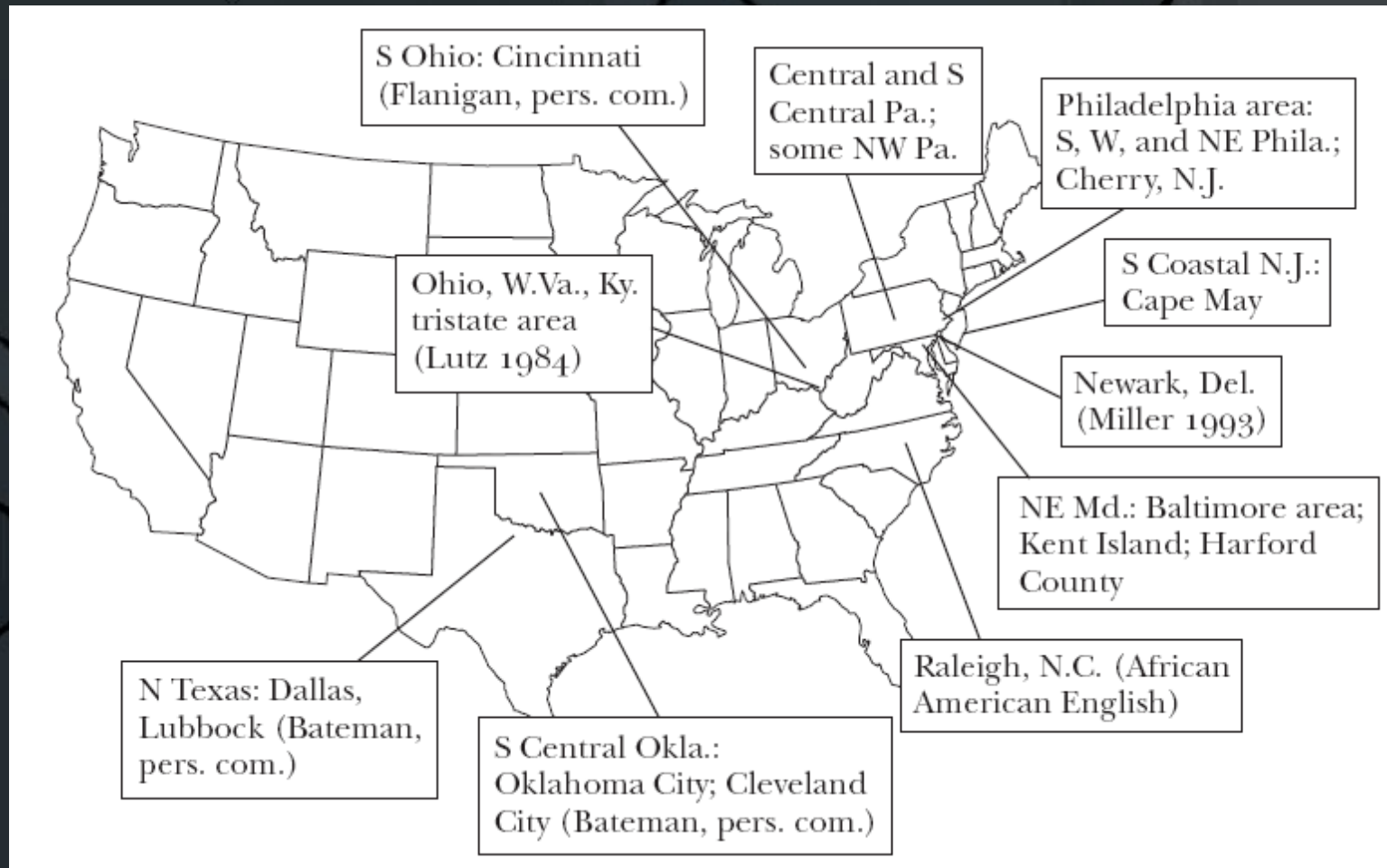
my bra[l] is coming undone 'kikapcsolódik a melltartóm'

a whole plethora[l] of sg 'vmi özöne'

stb.

(vö. Wells 1982, Gick 1999, 2002, Sebregts 2001, Bermúdez-Otero 2005 stb.)

Az intruzív / eloszlása az USA-ban:

(Gick 2002: 176)

az intruzív likvidák megjelenésének feltétele,
hogy az adott rendszerben szintén jelen legyen a
megfelelő törlő/vokalizációs szabály

általánosan elfogadott történeti magyarázat:
szabály-inverzió (*rule inversion*):
a törlő szabály betoldó szabállyá "fordul át":

$r \rightarrow \emptyset$

$l \rightarrow \emptyset$

az intruzív likvidák megjelenésének feltétele,
hogy az adott rendszerben szintén jelen legyen a
megfelelő törlő/vokalizációs szabály

általánosan elfogadott történeti magyarázat:
szabály-inverzió (*rule inversion*):
a törlő szabály betoldó szabállyá "fordul át":

$$r \leftarrow \emptyset$$
$$l \leftarrow \emptyset$$

Az angol dialektusok likvida-jelenségeken alapuló tipológiája:

	<i>r</i> -ező	nem- <i>r</i> -ező (+ intruzív <i>r</i>)
		??

a két intruzív likvida kiegészítő megoszlásban áll:
law and order 'törvény és rend':

/ˈlɔː ənd ɔːdə/ vagy /ˈlɔː ənd ɔrdər/
/ˈlɔːr ənd ɔːdə/ vagy /ˈlɔːl ənd ɔrdər/

Magyarázat:

- a törlő szabály miatt a likvida disztribúciója egybeesik a félmagánhangzók defektív megoszlásával (csak prevokalikus pozícióban lehetséges)
- a likvida félmagánhangzós viselkedést vesz fel, és belép a hiátustöltés rendszerébe

Produktív hiátus-kerülés az angolban:
a két magánhangzó közé történő mássalhangzó-betoldás, ahol a beszúrt mássalhangzó minőségét az első magánhangzó minősége határozza meg:

magas nyelvállású előlképzett magánhangzó után /j/:

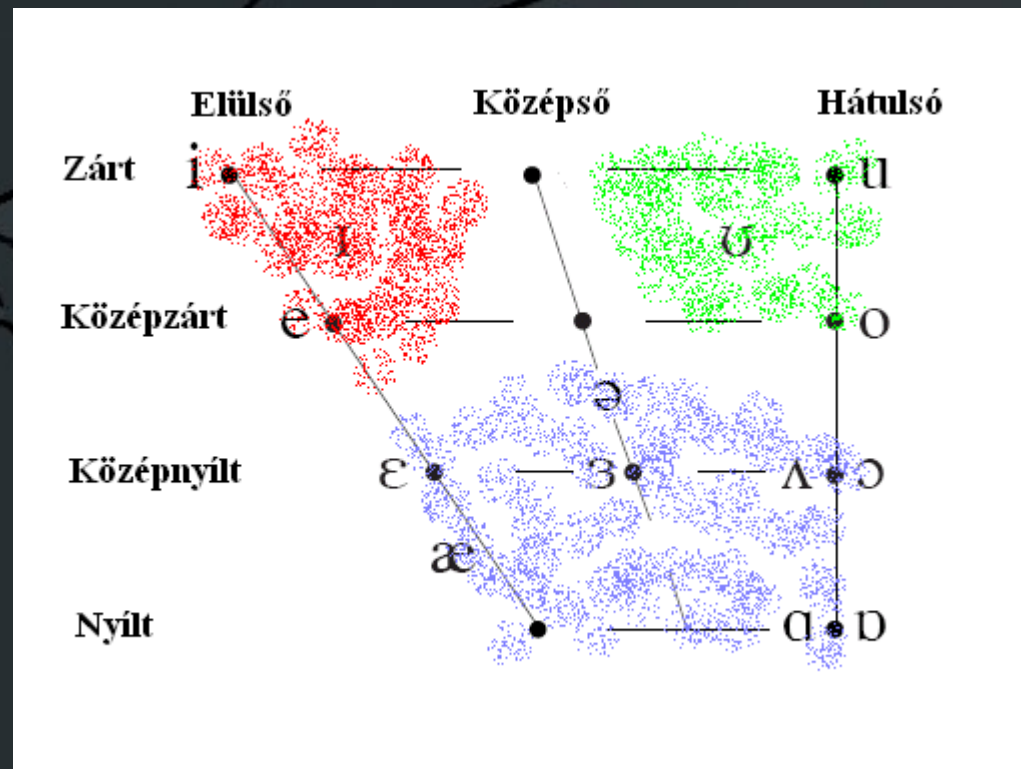
me [j] and you 'én és te'

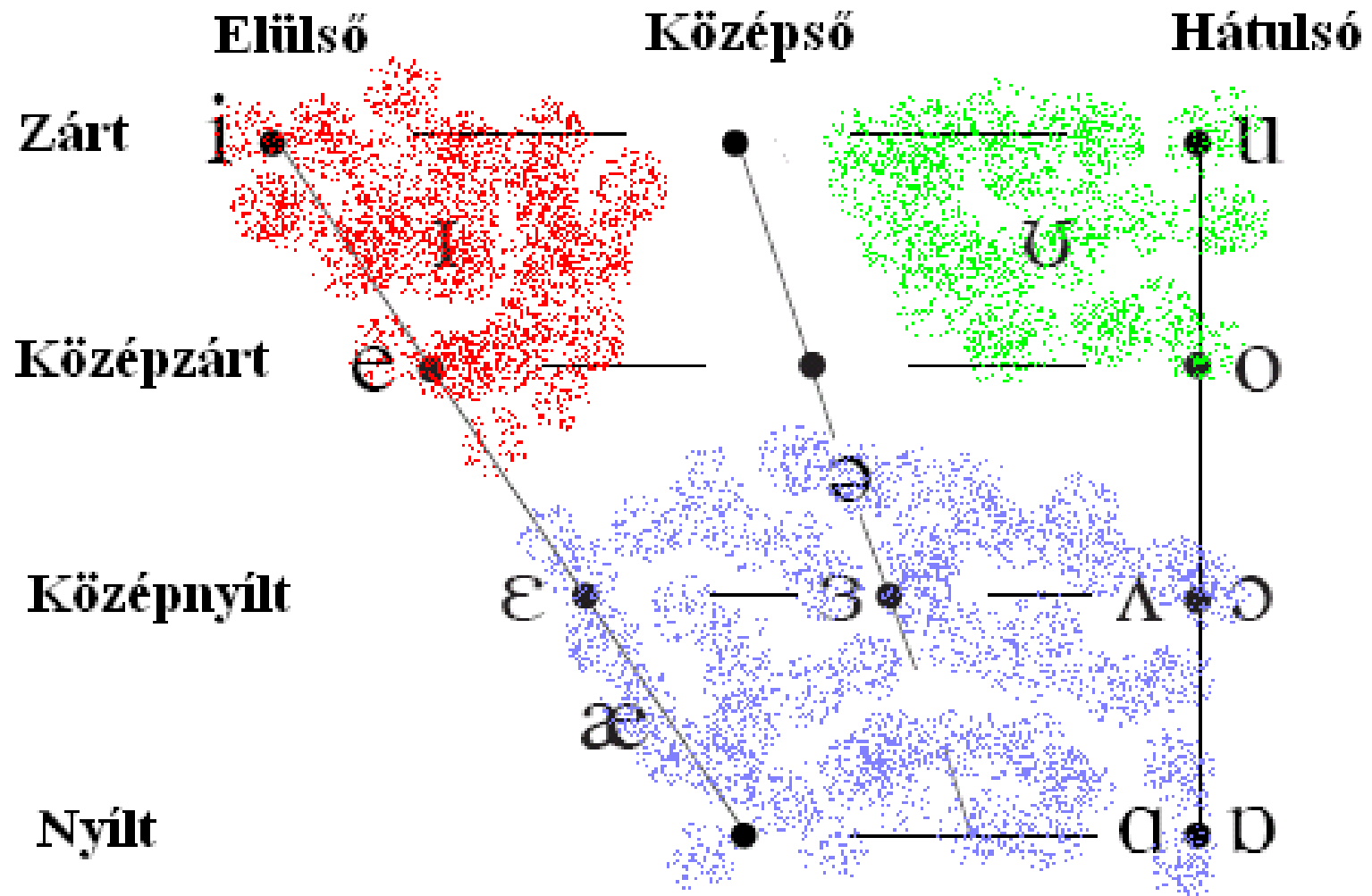
magas nyelvállású hátulképzett magánhangzó után /w/:

you [w] and me 'te és én'

Hiátustöltés-rendszerek tipológiája az angolban: (vö. Sebregts 2001: 43-45)

- *r*-ező *l*-ező:
piros: /j/ zöld: /w/ kék: /ɹ/ vagy zéró
- *r*-ező nem-*l*-ező:
piros: /j/ zöld: /w/ kék: // (a lefedettség változó – vö. Gick 2002)
- nem-*r*-ező (kivéve konzervatív RP, AAVE, SAfE):
piros: /j/ zöld: /w/ kék: /r/

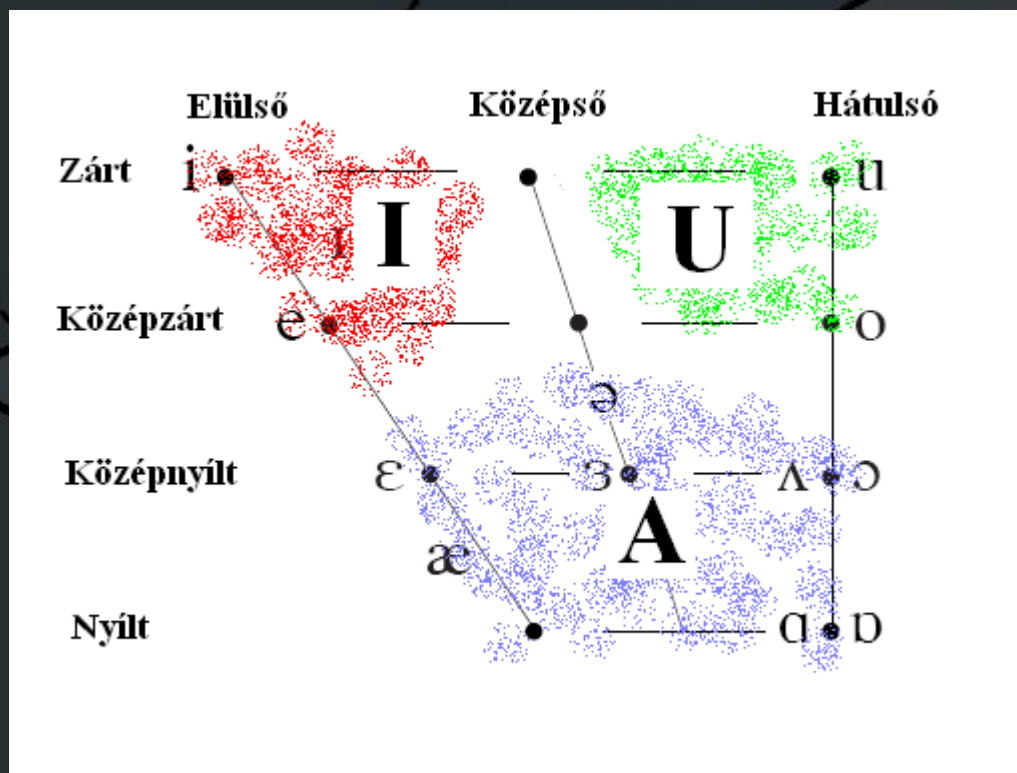

Az intruzív mássalhangzók viselkedése azt mutatja, hogy (legalábbis ebből a szempontból) az összes nem-magas nyelvállású magánhangzó azonosan viselkedik

A magánhangzók három, és csakis három, fő osztályt alkotnak:

- **magas nyelvállású előlképzett**
- **magas nyelvállású hátulképzett**
- **nem-magas nyelvállású**

Ez kihat a magánhangzók melodikus ábrázolására is, hiszen alátámasztja az unáris (egyértékű) jegyekkel/elemekkel dolgozó elméleteket, mint amilyen a Kormányzás-fonológia, ahol három fő vokalikus elemmel (I, U, A) fedhető le a Jones-féle magánhangzó-táblázat:

Konklúzió:

- az angol nyelv likvidái, a /r/ és a // viselkedése alapján felállítható nyelvváltozat-tipológia
- a két intruzív likvida kiegészítő megoszlásban áll:

LAW **R** AND O ~~R~~ ~~D~~ ~~E~~ ~~R~~

Konklúzió:

- az angol nyelv likvidái, a /r/ és a // viselkedése alapján felállítható nyelvváltozat-tipológia
- a két intruzív likvida kiegészítő megoszlásban áll:

LAW **L** AND ORDER

Konklúzió:

- az angol nyelv likvidái, a /r/ és a // viselkedése alapján felállítható nyelvváltozat-tipológia
- a két intruzív likvida kiegészítő megoszlásban áll
- az intruzív likvida funkciója: hiátustöltés
- három, és csakis három hiátustöltő szükséges: a magánhangzók három, és csakis három fő osztályt alkotnak

HIVATKOZÁSOK 1

- Bermúdez-Otero, Ricardo (2005) The history of English intrusive liquids: using the present to ascertain the past. Handout of paper presented to the Department of Linguistics and English Language, University of Manchester, 24 May 2005. <http://www.bermudez-otero.com/intrusion.pdf>
- Broadbent, Judith (1991) Linking and intrusive *r* in English. *University College London Working Papers in Linguistics* 3: 281-302.
- Gick, Bryan (1999) A gesture-based account of intrusive consonants in English. *Phonology* 16.1: 29-54.
- Gick, Bryan (2002) The American intrusive L. *American Speech*, Vol. 77, No. 2, Summer 2002: 167-183.
[http://www.linguistics.ubc.ca/isrl/Gick\(AmSpch02\)IntrusL.pdf](http://www.linguistics.ubc.ca/isrl/Gick(AmSpch02)IntrusL.pdf)
- Halle, Morris and William Idsardi (1997) *r*, hypercorrection and the Elsewhere Condition. In Roca, Iggy (1997) (ed.) *Derivations and Constraints in Phonology*. Oxford: Clarendon Press: 331-348.
- Harris, John (1994) *English sound structure*. Cambridge, Mass.: Blackwell.
- Heselwood, Barry (2006) Final schwa and r-sandhi in RP English. *Leeds Working Papers in Linguistics*, No. 11, 2006: 78-95.
<http://www.leeds.ac.uk/linguistics/WPL/WP2006/4.pdf>
- Kahn, Daniel (1976) *Syllable-based generalizations in English phonology*. PhD dissertation, MIT. (Published by Garland Press, New York, 1980.)

HIVATKOZÁSOK 2

- Krämer, Martin (2005) English schwa insertion before liquids and phonological opacity.
<http://www.hum.uit.no/a/kraemer/mk%20cls41.pdf>
- Krämer, Martin (2008) Taking a free ride can cau[ɹ]se severe hyperrhoticity. Paper presented at the 16th Manchester Phonology Meeting, 22-24 May 2008.
- McCarthy, John J. (1991) Synchronic rule inversion. In: Proceedings of the Seventeenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society, February 15-18: 192-207.
- McCarthy, John J. (1993) A case of surface constraint violation. *Canadian Journal of Linguistics* 38: 169-195.
- Uffmann, Christian (2007) A new idea-*r* about Intrusive [r]. Paper presented at the University of Sussex, 26 November 2007.
- Uffmann, Christian (2008) 'Incursions of the idiosyncratic' as faithfulness optimization. Paper presented at the 16th Manchester Phonology Meeting, 22-24 May 2008.
- Sebregts, Koen (2001) English [r]-liaison. Rule-based theories, Government Phonology and Optimality Theory. Ms., Department of English, Utrecht University.
www.let.uu.nl/~Koen.Sebregts/personal/scriptie.pdf
- Wells, John C. (1982) *Accents of English*. Cambridge: CUP.

Law and order:
Likvidák az angol nyelv dialektusaiban
Balogné Bérces Katalin
PPKE BTK Angol Intézet
bbkati@yahoo.com

LAW &
ORDER

